

Millaista kieltä Nastolassa puhuttiin ja puhutaan?

Pirkko Nuolijärvi

Nastola-seura

11.11.2014

Sisältö

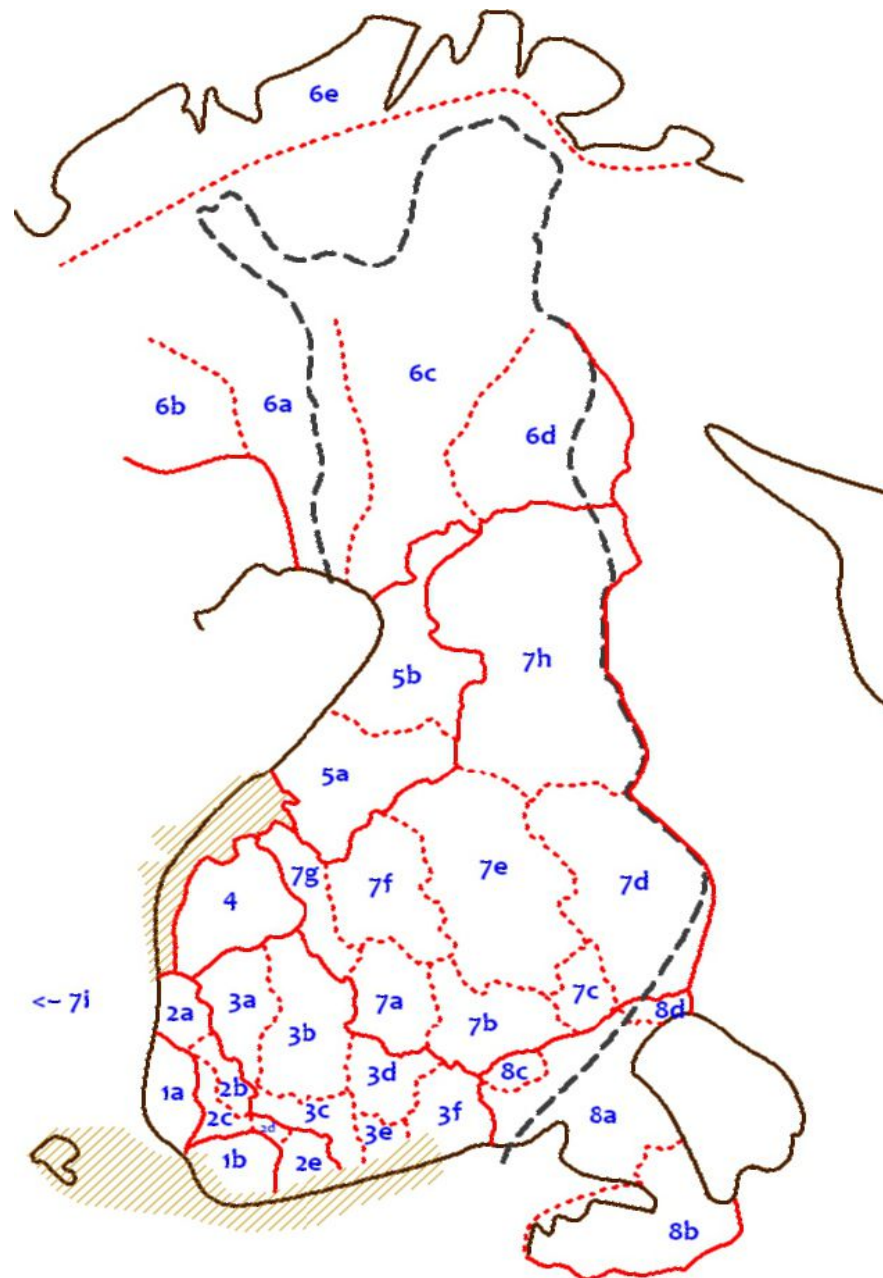
- Nastolan kielitilanne
- Nastolan murre Suomen murrekartalla
- Nastolan murteen piirteitä ja esimerkkejä vanhojen murteesta
- Kahden murteen rinnakkainelo
- Yhteiskunnan muutosten vaikutus kielimuotoihin
- Nykyisen puhekielen piirteitä
- Lahden nuorten käsityksiä ympäristökuntien kielestä

Nastolan väestötietoja (2013)

Väkiluku	14 935
0–14-vuotiaiden osuus väestöstä %	18,5
15–64-vuotiaiden osuus väestöstä %	63,8
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä %	17,7
Suomenkielisiä %	97,3
Ruotsinkielisiä %	0,3
Muunkielisiä %	2,4

Suomen murrealueet

1. Lounaismurteet
2. Lounaiset välimurteet
3. Hämmäläismurteet
4. Etelä-Pohjanmaan murteet
5. Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murteet
6. Peräpohjan murteet
7. Savolaismurteet
8. Kaakkoismurteet

Hämäläismurteet

- maantieteellisesti keskeisellä alueella
- vuorovaikutuksessa muiden murteiden kanssa
- vain vähän sellaisia murrepiirteitä, jotka ovat leimallisia koko hämäläisalueen murteille, mutta joita ei tavattaisi myös muista päämurteista

1 Ylä-Satakunnan murteet

2 sydänhämäläiset murteet

3 etelähämäläiset murteet

4 kaakkoishämäläiset murteet:

4a Hollolan ryhmä

4b Porvoon ryhmä

4c litin ryhmä

Nastolan murrepiirteitä (1)

- *Meilän ~ meirän, nählä ~ nährä*
- *Syöp, saap, viep*
- *Tulitten, sanovatten, meneevät*
- *Antannu, ottannu, hakennu*
- *Mettä : mettä, itte*
- *Punain, tälläin, sellain*

Nastolan murrepiirteitä (2)

- *Mi€*, *si€* : *min*, *sin*
- *My€*, *ty€*
- *Tää*, *tän*, *täst*; *nää*
- *Toi*, *ton*, *tost*, *tolle*; *noi*
- *Huhtoo*, *jähtyy*
- *Siin*, *tääl*, *kaupunkis*, *järvest*, *kalliol*, *pellolt*
- *Maaloittaa*, *hakkoittaa*

Nastolan Immilän murretta vuodelta 1960

No siin ol Toivonojan mylly alempana ja Immilän mylly yks, nyt ei o yhtää. Mm. Tul jauhoa ja ryynyä ja mitä vaa mut, nyt ei tu mitää. Ja nythää niil on ittel myllyt noil taloil sellaset piänet myllyt millä ne jauhaa, eläville ja toiset jauhaa ittellekkii leipäjauhot. Sitte parempia ku vaatiivat ni sit meneevät Uuteekylää ja tonne Kumialle noihi vehnämyllyi, mis on vehnämyllyt.

Se on min ikäsein. – Onhaa siäl yks nainenkii joka on vanhemp ku miä.

Oikealle käännytää ku täst mänee...

Nastolan Immilän murretta vuodelta 1976

Juu se o hyvi hiljai sen [metson] ään ja... Onhaa se tual nyt ratios kuulluj joka ainoi sem mut noi, ettei se kuuluk kun, vähä kauvemmaks ku tonnem mäeel, vaik se on niin iso lintu. Ja sitte se nalkuttaa enh nin kun kirvesvartee ja sit se visertää ja pää om pystys – se ei näe eikä kuule.

Mie olem männyn niil likeelles sit, ihlam päivälaikaa että noin, ei olluk kun yhleksän astetta, askelt väliä. Ja, siin ois ehtinny, hypätäv vaikka kaulaa kiinnek kun noin se... Kuus seittemän askelta ehtii hypätäs sil, viserryksen aikan. Siin ei se näe eikä kuul mut sitte, ku se nalkkii nii sit se o, arka.

Nastolan sanastoa

Sivula, Jaakko: *Sahlin olevaist* 1991

- Se on niil lämmint ilmaa ett ihlan.
- Ei osa ihmisen taval syöläkkiä.
- Iltavilakal raappaa kun Ahtialam muijat papua.
- Kylhää se ja käyp ja ravaa kylät kertailie harvasa päivä.
- Siit tul sellai taatijai siih vaarihisa.
- Pojat, pojat, mitäs siel tajuiletten!
- Surkohaä sit tulie elukkapahaa.
- Tulest min sylihii!
- Se vet taas ton ilman nii vilejäks.
- Suur raakkupalallii naurisjyrkösiä.

Kahden murteen rinnakkainelo

Sodan jälkeen Nastolaan tuli asukkaita mm.

- Äyräpäästä (577)
- Käkisalimesta (392)
- Viipurista (272).

Kaakkoismurteita puhuvia tuli kaikkiaan 1 630 henkeä.

Eriyisen paljon siirtokarjalaisia asettui Pensuon, Tapiolan ja Hokkaran alueelle.

Yleensä muuttaja sopeuttaa kielimuotoaan uuden paikkakunnan kielimuotoon, mutta aina oma pysyy pohjalla.

Yhteiskunnan muutokset ja väestönmuutokset

- Kaupungistuminen
- Maassamuutto ja maahanmuutto
- Elinkeinorakenteen jatkuva muutos
- Koulutuksen vahva rooli
- Elintapojen muutos
- Globalisaatio ja maailman ”pienentyminen”

→ Kielen muutokset

Väestö 1.1.2013

Tummanvihreä (eniten
lisäystä): 2 933 000
Uusimaa, Varsinais-Suomi,
Pirkanmaa, Pohjois-
Pohjanmaa

Vihreä (lisäystä): 832 844
Kanta-Häme,
Päijät-Häme,
Keski-Suomi,
Pohjanmaa

Vaaleanvihreä (hieman
lisäystä): 97 111
Keski-Pohjanmaa,
Ahvenanmaa

Keltainen (ei lisäystä eikä
vähennystä): 194 058
Etelä-Pohjanmaa

Oranssi (vähennystä):
248 233 Pohjois-Savo

Ruskea (suurehko
vähennys): 480 953
Etelä-Karjala,
Pohjois-Karjala, Lappi

Punainen (eniten
vähennystä): 640 466
Satakunta,
Kymenlaakso,
Etelä-Savo,
Kainuu

Kielen jatkumolla

Leimallisin murre

Muodollisin
kirjakielinen puhetapa

n _____ n

x _____ x

z _____ z

y _____ y

m _____ m

Lahtelainen mäkihyppääjä vuodelta 1992

Nooh em mä nyt sanos noinkaa että mä om paras veetylin taitaja että niitä on niim monta taitavaa kaveria jotka hyppäävät sillä tyyllillä. Ehkä nyt menestys tänä vuonna on ollu hitusev verran parempi kuin muilla mutta siit nyt ei taas sitte tarvi vetäät taas tyylin kans mitää johtopäätöksiä.

Nykyinen nastolalainen

- Syntynyt eri puolilla Suomea
- Työskentelee enimmäkseen muissa kuin maatalousammateissa
- Käy koulua tai töissä kunnan sisä- tai ulkopuolella
- Kuuluu kielellisesti Lahden, Helsingin ja Euroopan vaikutuspiiriin

Nykynastolan ääniä: Haastattelussa Valtteri Bottas 2010

Toimittaja kysyi, miten kaikki sai alkunsa.

VB:

se oli mä oliv viisvuatias, me oltii isän kanssa **menos** Nas- Nastolassa **asuttii** että, **oltii Lahtee menos** kaupungille ja **sit siäl näky** kyltti että mikroautokartingkilpailut oli **siäl** Lahdessa, kumpikaa ei **tiä**detty et mitä se on ja päätettii et mennäpä **katt**omaa ja, sit mä **siin** koko päivän **siäl** oli SM-kilpailut silloin, istuin koko päivän istuin katsomossa. isä ihmetteli et johan on ihme ku poika pysyy **paikollaa kerrankii** **kattelin vaa niit** kisoja, ja **sit alko hirvee** vinkuminen sej jälkee et pitäis päästä koittamaa ja, mä olin silloin mä muistan, sinä vuanna mä ev **viäl** päässy koittamaa et mä olin liian **piä**ni liian tota **piä**ni kaikkii autoihi mun piti yks talvi kasvaa, kasvaa et se oli aika se meni hitaasti se talvi ja, sit ku pääsin koittamaa eka kerran, ni **siit** se sitte, se oli niinku heti mun juttu ja sit se lähti.

Nykynastolan ääniä: Haastattelussa Valtteri Bottas 2010

Toimittaja kysyy, miten tullaan nopeaksi ajajaksi.

VB:

paljon harjottelua ja itsekuria ja, pitää koko ajan vaa yrittää kehittyä, ei se tota, jos sä vaa ajelet tuala huviv vuaks, ei siit ei siit sillon tu et, koko ajan vaa pitää mielessä et täytyy kehittyä et mitem mä voin olla parempi.

Kieli muuttuu

Yksilöt ovat erilaisia suhteessa muutokseen

- Leimallisimmat murrepiirteet jäävät vähemmälle käytölle, esim. *mänee, miä*.
- Laajalevikkiset piirteet säilyvät tai vahvistuvat tai omaksutaan uusia muotoja, *mä*.
- Monien puhujien murre ei kuulu muuten kuin intonaatiossa eli puheen sävelkulussa mutta monilla on murteeseen kuuluvia laajalevikkisiä äänne- ja muotovariantteja.

Nuorten puhekielelle on tyypillistä

- että nuoret suosivat laajalevikkisiä puhekielen piirteitä, jotka eivät leimaa käyttäjänsä selvästi minkään alueen edustajaksi.

Jotkut näistä piirteistä ovat yleistyneet niin paljon, etteivät ne enää erottele ryhmiä toisistaan.

Lahtelaisnuorten käsityksiä ympäristön puhekielestä (Kantoluoto 2007)

- Niissä [ympäristökunnissa], no esimerkiksi vaikka Nastolassa puhutaan samalla lailla kuin Lahessa (HAt5).
- Ei kaupungilla ja maaseudulla oo eroa, ympäristössä puhutaan samalla lailla kuin Lahessakin, Hollolassakin puhutaan slangia (HAt6).
- Niis [ympäristökunnissa] on samallaista kieltä, ei siinä oo eroja, vivahteet vaa voi olla vähän erilaisia, mut ei muuten (HLt1).
- Heinolalaiset puhuu mun mielestä samalla lailla kuin lahtelaiset, ja kyl lähikunnissakin on ihan samaa kieltä (HOp10).
- Hollolassa tai Villähteellä Nastolassa ei oo [puheessa] suuria eroja jos vertaa lahtelaisiin (HAp7).

Lahtelaisnuorten käsityksiä ympäristön puhekielestä (Kantoluoto 2007)

Haastateltavat eivät havainneet eroa lahtelaisten ja ympäristökuntien nuorten puhekielessä. Ympäristökuntien nuoret puhuvat suurimman osan mielestä samalla lailla kuin lahtelaiset.

Vain muutama arveli ympäristökunnissa puhuttavan maalaisemmin.

- Maaseudun nuoret ei tunnista niin hyvin slangisanoja. (HO_p10).
- Maalaiset käyttää eri sanoja. (HL_p3)
- Nastolassa ne sanoo aina *miä*. (HL_t1)

Mitä on nykynastola?

- Tyypillisimmillään Lahden seudun aluepuhekieltä
- Kompromissikieltä: vanha murrepohja + muuttajien kielimuodot + yleiskieli
- Muiden kielten ja suomen kielen läsnäoloa limittäin ja rinnakkain

Kiitos huomiosta!

